

Європейська економічна інтеграція

Жозе БОТЕЛЬО,
Наталія КАЮН,
Андрій ШАЙКАН,
Сергій ГУШКО,
Володимир КУЛІШОВ,
Андрій ЛИЗУН

**ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНА ПАРАДИГМА
РОЗШИРЕННЯ ЄС:
СПРАВА УКРАЇНИ****Резюме**

Копенгагенські критерії визначають вимоги до членства України в Європейському Союзі: демократія, гарантована стабільними інститутами, функціонуюча ринкова економіка та здатність реалізовувати політичні, економічні

© Жозе Ботельо, Наталія Каюн, Андрій Шайкан, Сергій Гушко,
Володимир Кулішов, Андрій Лизун, 2024.

Ботельо Жозе, доктор економічних наук, дослідник, Лісабон, Португалія. Е-мейл: jmmbinternationalization@gmail.com

Каюн Наталія, магістр міжнародних відносин, Лісабон, Португалія. Е-мейл: botelhonataliya@gmail.com

Шайкан Андрій, доктор технічних наук, професор, Державний економіко-технологічний університет, Кривий Ріг, Україна. Е-мейл: rector@duet.edu.ua

Гушко Сергій, доктор технічних наук, професор, Державний економіко-технологічний університет, Кривий Ріг, Україна. Е-мейл: vice-rector@duet.edu.ua

Кулішов Володимир, доктор технічних наук, професор, Державний економіко-технологічний університет, Кривий Ріг, Україна. Е-мейл: kulishov_vv@duet.edu.ua

Лизун Андрій, аспірант, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна. Е-мейл: Luzynandre@gmail.com

та монетарні цілі Союзу. Незважаючи на прогрес, досягнутий у важливих сферах, Україна повинна зробити подальші кроки щодо реформ, спрямовані на боротьбу зі зловживанням владою, недостатньою прозорістю та трудовою міграцією. Вступ до Європейського Союзу поставить перед Україною завдання реформувати погані практики та імплементувати європейське законодавство в національне. Угоду про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі, яка відповідає економічним, судовим та фінансовим принципам, потрібно використати як модель для поступового підходу до політики та законодавства ЄС. Майбутній успіх України залежить від проведених реформ, здатності викоринити корупцію, утримати людей в країні, залучити іноземні інвестиції та відновити країну, зберігаючи при цьому постійну військову підтримку для захисту територіальної цілісності української держави.

Ключові слова:

Європейський Союз, Копенгагенські критерії, реформа, конкурентоспроможність, торговельні потоки, безпека, членство, імпорт, експорт, ризики.

Класифікація за JEL: F15, F02, F22, F53.

12 рисунків, 33 джерела літератури.

Постановка проблеми

Розширення Європейського Союзу (ЄС) завжди було процесом, який визначав політичний та економічний розвиток континенту. Для ЄС розширення на схід є інструментом забезпечення стабільності, але вимагає врахування політичних, економічних та соціальних факторів інтеграції. В умовах посилення глобальної конкуренції та необхідності проведення структурних реформ для успішної інтеграції насамперед необхідно вивчити взаємозв'язок політичних та економічних факторів.

28 лютого 2022 р. Україна подала заявку і 23 червня 2022 р. ЄС ухвалив рішення про надання їй статусу кандидата на членство в ЄС (European Council, 2023). В умовах збройної агресії Росії та необхідності проведення масштабних реформ розуміння політичних та економічних умов для успішної інтеграції є критично важливими для України. Статус кандидата є першим кроком на шляху до виконання основних критеріїв для вступу. Щоб стати членом, необхідно пройти чотири етапи: заявка, кандидатство, переговори та вступ (World Economic Forum, 2023).

Умови членства (Копенгагенські критерії) визначені на засіданні Європейської Ради в Копенгагені в 1993 р. Вони передбачають стабільну демократію, рівність усіх громадян перед законом, ринкову економіку, в якій ціни на товари та послуги визначаються через добровільні угоди відповідно до законів попиту та пропозиції; а також прийняття законодавства ЄС, у т. ч. євро (EU, 2023; European Council, 2022).

Україна уклала Угоду про асоціацію (УА) з ЄС у вересні 2017 р. після приєднання до поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС з січня 2016 р. (Disney & Szyszczak, 2022). До ПВЗВТ належать: 1) скасування ввізних мит на товари; 2) запровадження правил походження товарів; 3) узгодження правил ЄС та України щодо технічних регламентів, процедур, санітарних заходів та заходів безпеки харчових продуктів з метою уникнення додаткової сертифікації в ЄС української промислової, сільськогосподарської та харчової продукції; 4) створення найкращих умов для доступу на ринки послуг України та ЄС; 5) відкриття ринку ЄС для українських компаній через запровадження правил ЄС щодо українських державних закупівель; 6) запровадження заходів із захисту прав інтелектуальної власності в Україні та 7) запровадження спрощених митних процедур для запобігання шахрайству та контрабанді під час транскордонного переміщення товарів.

Огляд літератури

Упродовж власної історії ЄС характеризувався значними соціально-економічними диспропорціями та політичною диверсифікацією, як щодо внутрішніх процесів, так щодо приєднання нових членів. Ці відмінності часто були пов'язані з головними загрозами для поточного та майбутнього функціонування ЄС. Модель диференційованої інтеграції оптимальна для концептуалізації стратегічних напрямів майбутнього розширення ЄС, а також для поглиблення внутрішньої інтеграції (Krysovatuу, Lishchynskyy, 2023). Leuffen та ін. (2012) зазначають, що з політичної точки зору, інтеграція до ЄС насамперед передбачає гармонізацію національного законодавства з *acquis communautaire* ЄС.

Науковці та практики розробили низку термінів для опису як синонімічних, так і різних параметрів або методів подальшого розширення ЄС. Stubb (1996) запропонував класифікацію модифікацій правових режимів ЄС, яку також можна застосувати для типологізації диференційованої інтеграції на основі трьох критеріїв: часу, простору та змісту. Пізніше були запропоновані подібні підходи, зокрема «кондомініум» багатьох європейських країн, «мультименю інтеграції», «різношвидкісна інтеграція» тощо (Frey & Eichenberger, 1995; Schmitter & Marks, 1996; Hooges & Marks, 2016; Schimmelfennig & Winzen, 2020).

У значній кількості досліджень розкрито питання щодо надання економічної перспективи, оцінювання потенційних витрат і вигод від прийняття східноєвропейських країн до ЄС. Загалом у цих наукових працях підкреслюється, що розширення ЄС принесе економічні вигоди, але також необхідні структурні зміни, які створюють значні виклики, особливо для менш розвинених країн-членів (Epstein & Jacoby, 2014; Anghel & Jones, 2022; Kononczuk, 2022; Lishchynskyy & Lyzun, 2018).

Дослідження інтеграції України до ЄС зосереджені на кількох основних сферах: політичні реформи, економічна інтеграція, безпека та геополітика, тобто виклики, пов'язані з дотриманням стандартів ЄС тощо. Загалом у літературі зазначено, що Україна досягла значних успіхів у наближенні до ЄС, але вона стикається із суттєвими викликами у сфері політичних реформ, економічної модернізації та подоланням зовнішньої геополітичної напруженості (Dabrowski, 2019; Kuzio, 2017; Wolczuk, 2016; Savelyev et al, 2021).

Мета та методологія дослідження

Війна між росією та Україною змінила світ та сприйняття ЄС. Україна кидає виклик керівництву ЄС щодо необхідності зміцнення власної безпеки та управління внутрішніми проблемами. Заявка України на членство в ЄС створює додатковий тиск на її керівництво та країн-членів ЄС, оскільки відповідь на неї може мати вирішальне значення для майбутнього ЄС.

Метою дослідження є аналіз політичних та економічних факторів, що впливають на просування України до членства в ЄС, та визначення на цій основі головних викликів і можливостей. Для дослідження політичних та економічних аспектів розширення ЄС проведено аналіз офіційних документів ЄС, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, стратегій розширення ЄС, а також внутрішніх нормативно-правових актів України, пов'язаних з європейською інтеграцією. Кількісні методи використовувалися для дослідження економічних аспектів (Ritchie et al, 2013), у т. ч. статистичні дані про економічне зростання, зовнішню торгівлю та споживчі витрати. Якісний аналіз спрямований на оцінювання політичних і соціальних результатів проведення реформ та євроінтеграційних процесів.

Результати дослідження

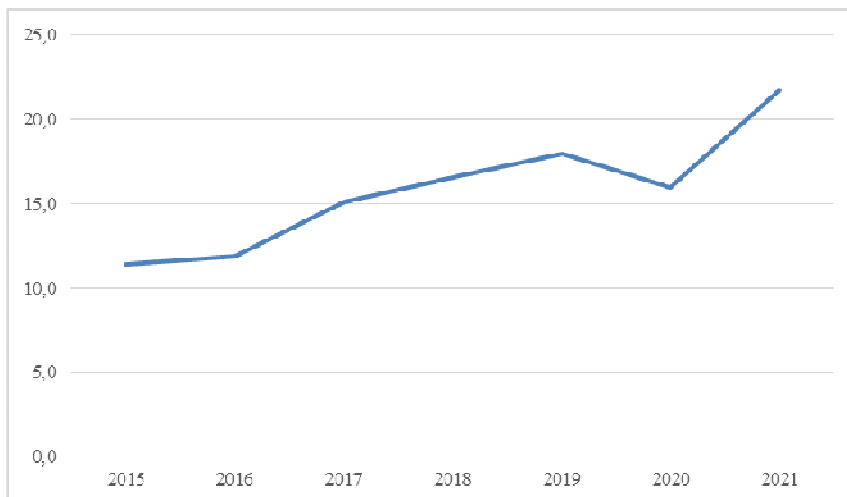
ЄС був зацікавлений у відносинах з Україною з моменту здобуття нею незалежності в 1991 р., і ця зацікавленість зросла, коли Україну спіткали переломні процеси – Помаранчева революція 2004–2005 рр., вторгнення росії в Грузію в 2008 р. та Революція Гідності в 2013–2014 рр. Після широкомасштабного нападу росії на Україну в лютому 2022 р. фокус уваги змістився на політичні, соціальні та безпекові питання на шкоду економічним (Bélanger, 2022). Набуття членства в ЄС є складною процедурою, яка відома як «Копенгагенські критерії». Згідно з ними Україна має відповідати таким критеріям (EU, 2023):

- стабільні інститути, що гарантують демократію; верховенство права, права людини; повагу та захист меншин;
- функціонуюча ринкова економіка, здатність протистояти конкуренції та ринковим силам в ЄС;
- здатність взяти на себе та виконувати членські зобов'язання, у т. ч. дотримання цілей політичного, економічного та валютного союзу.

Перший критерій – політичний, для його дотримання потрібні стабільні інститути, які поважають цінності людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема прав меншин. Другий критерій – економічний. Вимоги, які будуть оцінюватися, – це функціонуючий ринок і здатність управляти конкурентним тиском і ринковими силами. Дані з угод, підписаних Україною, ПВЗВТ та УА, можуть надати необхідну інформацію для оцінювання економічного середовища, а також забезпечити основу для договору про вступ (Van Elsuwege and Van der Loo, 2022). Третій критерій стосується компетенції України щодо прийняття зобов'язань, пов'язаних із членством в ЄС. Україна має продемонструвати, що вона може адаптувати законодавство ЄС до своєї національної системи, політичних та економічних цілей і валютного союзу. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС є одним з найважливіших інструментів поглиблення економічних відносин та наближення України до європейських стандартів. Ця угода має фундаментальний вплив на різні сфери економічного життя України, спонукаючи її до європейської інтеграції. Згідно з даними статистики, ПВЗВТ та УА вже сприяли збільшенню торговельних потоків між Україною та ЄС. Експорт України до Європейського Союзу (ЄС-27) зріс з 11,4 млн євро у 2015 р. до 21,7 млн євро у 2021 р., тобто на 90,4% (рис. 1). Експорт України до ЄС (ЄС 27) у 2021 р. становив 39% від експорту України до світу.

Рисунок 1

Український експорт до ЄС27

Джерело: ООН

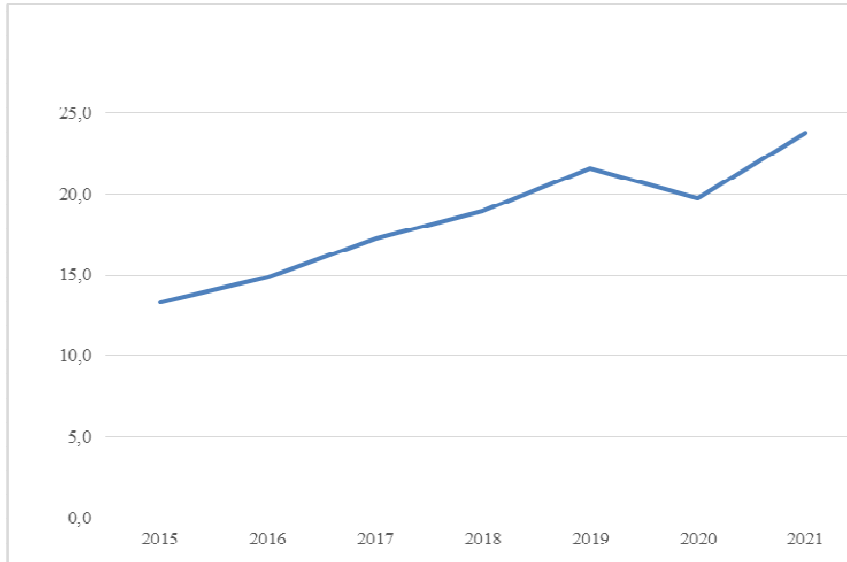
Імпорт України з 27 країн ЄС зріс з 13,3 млн євро у 2015 р. до 23,7 млн євро у 2021 р., тобто на 78,6% (рис. 2). Імпорт України з Європейського Союзу (ЄС 27) у 2021 р. становив 40,2% імпорту України зі світу.

Незважаючи на зростання товарообігу між Україною та ЄС, Україна стикається із загальними проблемами економічного та соціального розвитку. Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business, EDB) розташовує країни, сортуючи агреговані бали за 10 темами, пов'язаними з регуляторним середовищем, сприятливим для започаткування та ведення бізнесу на місцевому рівні. У рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку за 2020 р. Україна посіла 64 місце зі 190 країн. Це означає, що є аспекти, які потрібно покращити для підвищення конкурентоспроможності України.

Різні виміри EDB України потребують покращення (рис. 3, 4). «Doing Business» вимірює кількість процедур, часу та капіталу, що необхідні для започаткування та офіційного ведення бізнесу в кожному найбільшому торговельному місті країни.

Рисунок 2

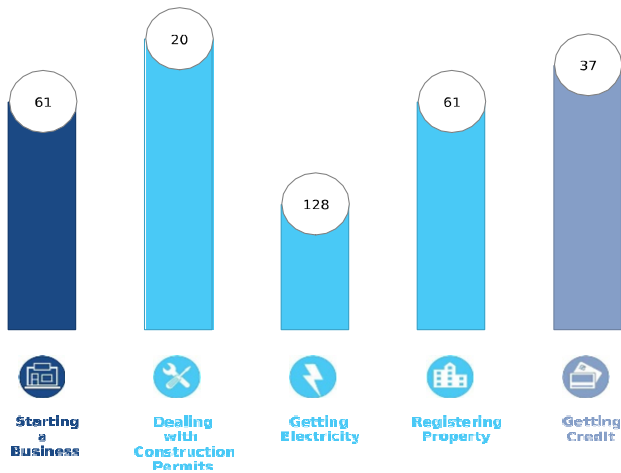
Український імпорт з ЄС27

Джерело: ООН

Рисунок 3

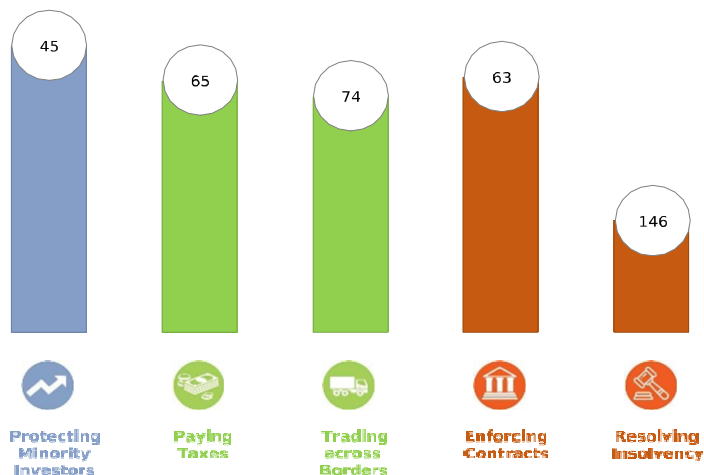
Рейтинг Doing Business - Україна

Джерело: Doing Business, 2020

Рисунок 4

Рейтинг Doing Business – Україна

Джерело: Doing Business, 2020.

За цим показником Україна посіла 61 місце зі 190 країн, поступившись Грузії (2 місце), Молдові (13 місце), Казахстану (22 місце) та Білорусі (30 місце). Індикатор «Отримання дозволів на будівництво» вказує на процедури, час і вартість будівництва складу, отримання дозволів, подання всіх необхідних повідомлень, запитів на проведення необхідних перевірок; підключення до інженерних мереж; вимірює індекс контролю якості будівництва, а також оцінює якість будівельних норм і вимог до професійної атестації. Україна посіла 20 місце, випередивши Грузію (21 місце), Казахстан (37 місце) та Білорусь (48 місце).

Показник «Отримання електроенергії» аналізує процедури, час і вартість підключення до електромережі; а також надійність електропостачання та прозорість тарифів). Україна посіла 128 місце після Білорусі (20 місце), Грузії (42 місце) та Казахстану (67 місце). Процес розробки проєкту зовнішнього підключення приватною фірмою та його затвердження (90 календарних днів), очікування завершення робіт із зовнішнього підключення (120 календарних днів) є основними факторами, що зумовлюють низькі показники України.

Вказівник «Реєстрація власності» досліджує процедури в процесі реєстрації власності та вимірює якість системи управління земельними ресурсами. Україна посіла 61 місце після Грузії (5 місце), Білорусі (14 місце), Мол-

дови (22 місце) та Казахстану (24 місце). Для покращення цього виміру необхідно скоротити кількість процедур.

Вияв «Отримання кредиту» залежить від оцінювання надійності систем кредитної звітності та ефективність законів про заставу та банкрутство, що сприяють кредитуванню. Україна посіла 37 місце, поступившись Грузії (15 місце) та Казахстану (25 місце) і випередивши Молдову (48 місце).

Сигнал «Захист міноритарних інвесторів» досліджує ефективність захисту міноритарних акціонерів від зловживань директорами корпоративними активами в особистих цілях; а також права акціонерів, гарантії корпоративного управління та вимоги до корпоративної прозорості, які знижують ризик зловживань. Україна посіла 45 місце зі 190 країн, поступившись Грузії (7 місце), Казахстану (7 місце) та Молдові (45 місце) і випередивши Білорусь (79 місце). Наведені нижче індекси порівнюють найкращі регуляторні показники України з іншими країнами. Отже, показники України мають бути покращені: індекс розкриття інформації (вимоги щодо розкриття, перевірки та затвердження транзакцій з пов'язаними сторонами); індекс розподілу власності та контролю (гарантії управління, що захищають акціонерів від надмірного контролю з боку ради директорів) та індекс корпоративної прозорості (корпоративна прозорість щодо часток власності, компенсації, аудиту та фінансових перспектив).

Показник «Сплата податків» визначає податки та внески, які середня компанія має сплачувати упродовж року, а також адміністративний тягар сплати податків і внесків та дотримання процедур після подачі звітності (відшкодування ПДВ та податковий аудит). Україна посіла 65 місце зі 190 країн, поступившись Грузії (14 місце), Молдові (33 місце) та Казахстану (64 місце) і випередивши Білорусь (99 місце). Україна повинна знизити загальну ставку податків і внесків (% від прибутку), яка становить 45,2%, якщо порівняти з Європою та Центральною Азією – 31,7% та країнами ОЕСР з високим рівнем доходу – 39,9%, а також зменшити бюрократію, на яку в Україні витрачається 328 годин на рік в (Європі та Центральній Азії – 213,1 годин на рік, у країнах ОЕСР з високим рівнем доходу – 158,8 годин на рік).

Вказівник «Торгівля через кордони» вимірює час і витрати, пов'язані з процесом експорту та імпорту товарів, з трьома наборами процедур – відповідність документації, відповідність вимогам на кордоні та внутрішнє транспортування. Україна посіла 74 місце зі 190 країн світу, поступившись Білорусі (24 місце), Молдові (38 місце) та Грузії (45 місце) і випередивши Казахстан (105 місце). Для досягнення кращих показників Україна має скоротити час на експорт (документальне оформлення – години), час на імпорт (проходження кордону та документальне оформлення – години), витрати на експорт (документальне оформлення – долари США) та витрати на імпорт (проходження кордону та документальне оформлення – долари США).

Показник «Забезпечення виконання контрактів» вимірює час і вартість вирішення комерційного спору в місцевому суді першої інстанції, а також якість судового розгляду. Україна посіла 63-тє місце зі 190 країн, поступившись Казахстану (4 місце), Грузії (12 місце), Білорусі (40 місце) та Молдові (62 місце). Щоб стати більш конкурентоспроможною, Україна повинна зменшити витрати (% від вартості позову) та підвищити якість судових процесів.

Вимір «Вирішення неплатоспроможності» залежить від часу, вартості та результатів провадження у справах про неплатоспроможність національних юридичних осіб. Україна посіла 146 місце зі 190 країн, поступившись Казахстану (42 місце), Грузії (64 місце), Молдові (67 місце) та Білорусі (74 місце). Україна має скоротити час (роки) та вартість (% від вартості майна) для покращення своїх показників.

Протягом останніх трьох десятиліть в українській економіці відбулось кілька переломних моментів (рис. 5). З 1991 р., після розпаду Радянського Союзу, торгівля з Росією значно скоротилася, а після 2000 р. суттєво відновилася. Після 2007 р. відбулася стагнація ВВП, як і в багатьох країнах, що зумовлено наслідками фінансової кризи 2007–2008 рр., яка посилилася після російської окупації Криму в 2014 р.

Такий стандартний показник ВВП на душу населення перебільшує зниження рівня життя упродовж першого та останнього десятиліть.

У цей період частка ВВП, що спрямовувалася на споживчі витрати, постійно зростала (рис. 6), що негативно позначалося на витратах на військову та державну діяльність. Це дало змогу населенню України отримати вигоду.

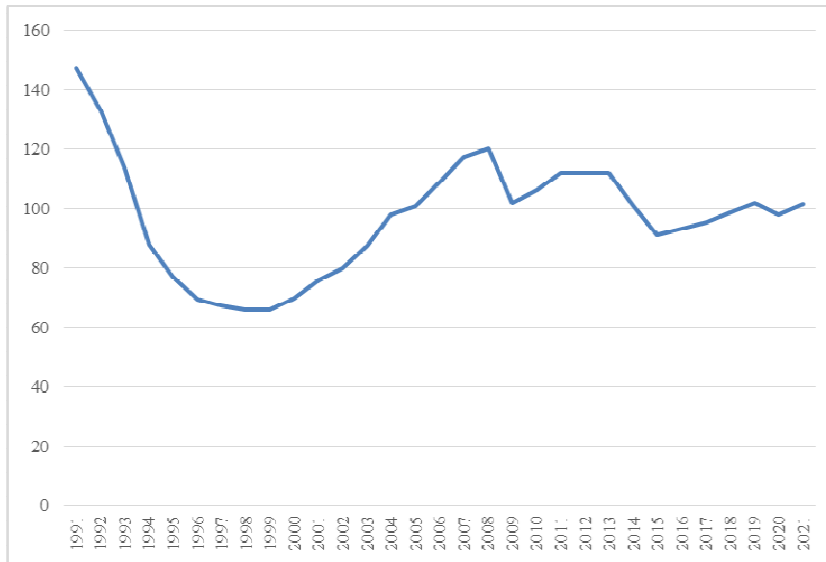
З 2010 р. період стагнації ВВП супроводжувався погіршенням платіжного балансу України (рис. 7), що в 2013 р. призвело до дефіциту поточного рахунка платіжного балансу на рівні майже 9% ВВП.

Після розпаду Радянського Союзу Україна не змогла диверсифікувати свій експорт, зберігши традиційну сільськогосподарську продукцію та сировину як основні складові експорту. У 2014 р. лише один місяць імпорту був покритий валютними резервами (рис. 8), а українська валюта різко знецінилась щодо основних світових валют, таких як долар (рис. 9).

Україна також постраждала від браку іноземних інвестицій. Інвестори остерігалися вкладати кошти в одну з найменш прозорих країн світу. У 2015 р. Transparency International поставила Україну на 130 місце зі 168 країн у своєму Індексі сприйняття корупції. Хоча цей показник все ще низький, Україна, охоплена війною, є однією з країн, яка значно покращила Індекс сприйняття корупції (CPI), піднявшись на вісім пунктів з 2013 р. (рис. 10). Україна вже давно бореться зі зловживанням владою та недостатньою прозорістю, зробивши важливі кроки для покращення нагляду та підзвітності.

Рисунок 5

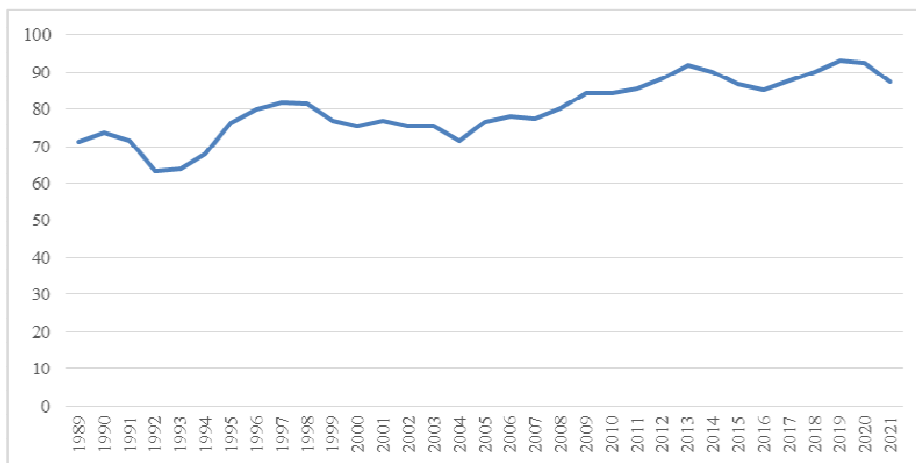
ВВП на душу населення (у постійних цінах 2015 р., млрд дол. США)

Джерело: Світовий банк.

Рисунок 6

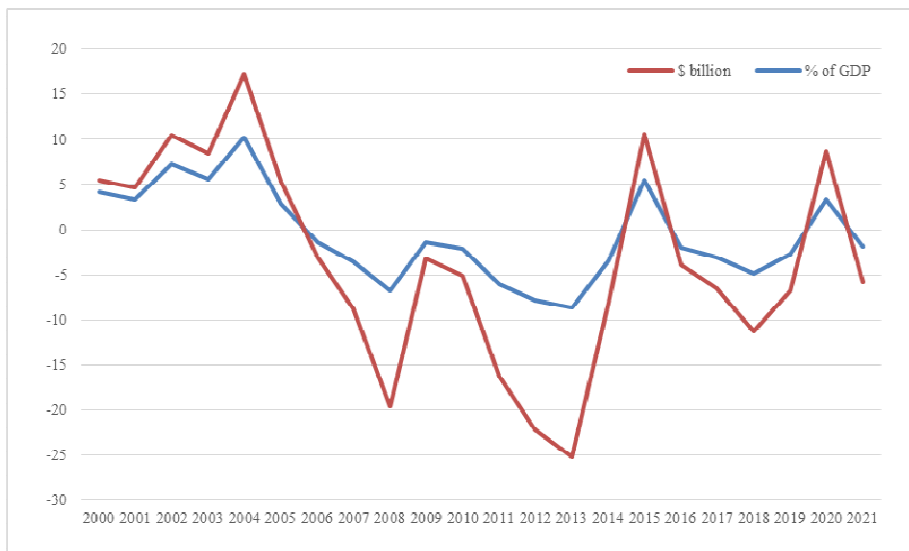
Споживчі витрати (% від ВВП)

Джерело: дані Світового банку.

Рисунок 7

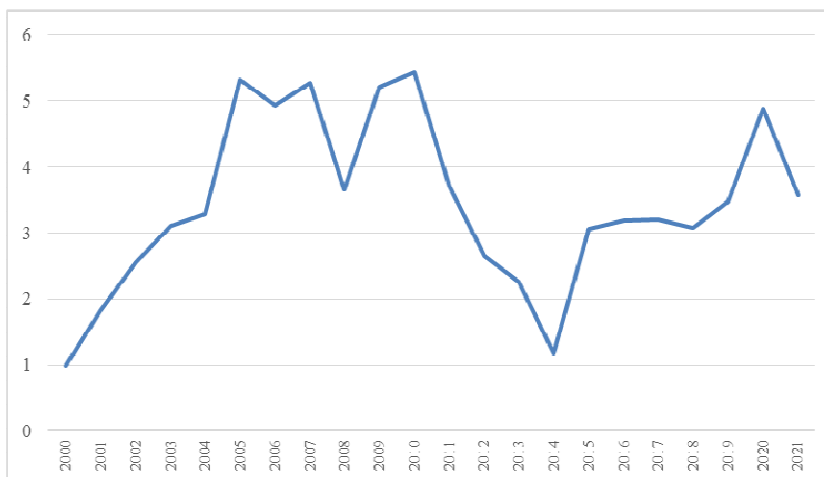
Сальдо поточного рахунка (ПБ, поточні долари США)

Джерело: дані Світового банку.

Рисунок 8

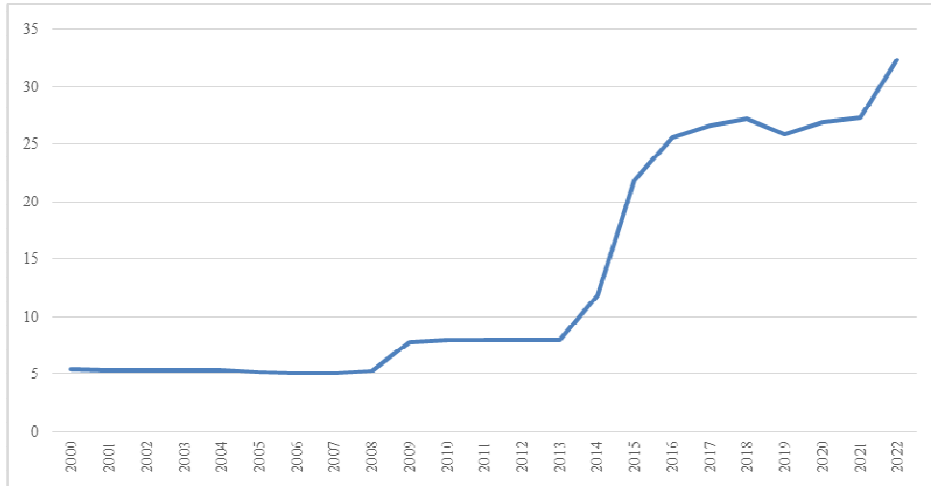
Валютні резерви: місяці імпорту

Джерело: дані Світового банку.

Рисунок 9

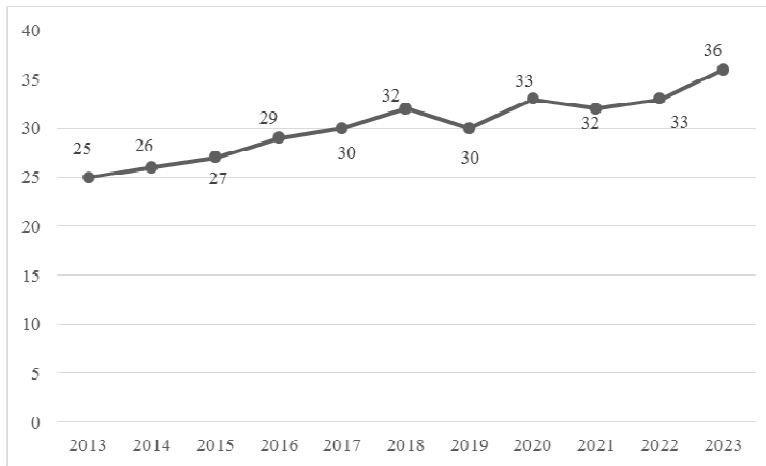
Офіційний обмінний курс (1 US\$ = українська валюта (HRY))

Джерело: дані Світового банку.

Рисунок 10

Індекс сприйняття корупції

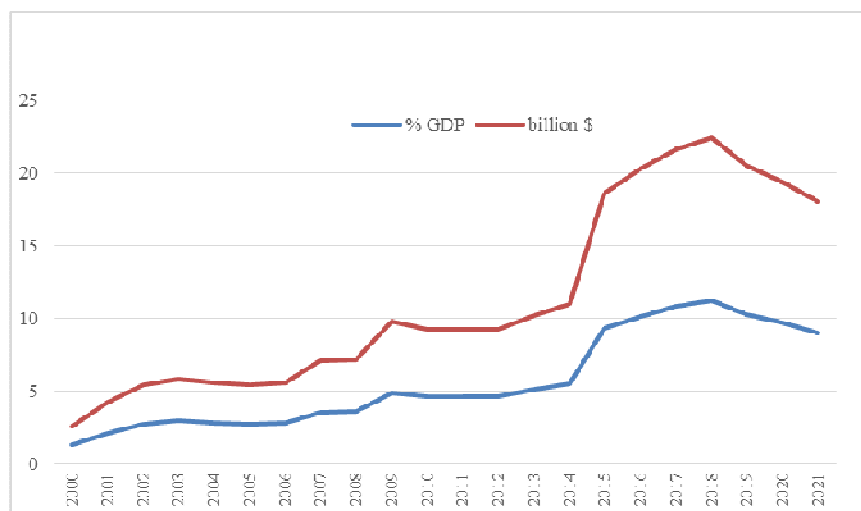

Джерело: Corruption Perception Index, 2023.

Потік грошових переказів від української діаспори разом зі значним покращенням внутрішньої економіки врятував українську економіку (Базельський інститут управління, 2023). Ці грошові перекази суттєво зросли, особливо після 2014 р., завдяки внутрішньому економічному середовищу та політичним рухам, що відбулися. Грошові перекази зросли з 1% ВВП у 2000 р. до близько 10% у 2020 р. (рис. 11).

Рисунок 11

Грошові перекази української діаспори

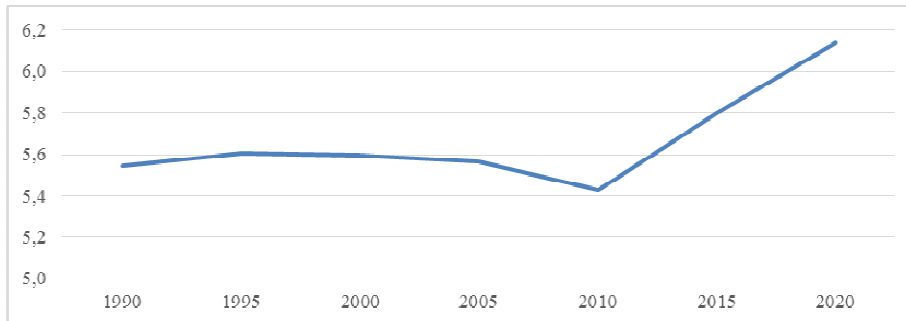

Джерело: Дані Світового банку.

Вступ України до ЄС передбачає зміни з точки зору країнового ризику, тобто зменшення невизначеності та втрат для інвесторів щодо іноземних інвестицій. Кредитний рейтинг України від Standard & Poor's знаходиться на рівні «ССС» з негативним прогнозом. «ССС» означає, що Україна наразі є вразливою і залежить від сприятливих ділових, фінансових та економічних умов для виконання своїх фінансових зобов'язань (Bloomberg, 2023). Ще одне важливе питання пов'язане з трудовою міграцією. За оцінками Організації Об'єднаних Націй (2020), з 2010 р. кількість міжнародних мігрантів з України зростає: у 2010 р. їх було 5,4 млн осіб, у 2015 р. — 5,8 млн, а в 2020 р. — 6,1 млн (рис. 12).

Рисунок 12

Кількість міжнародних мігрантів (млн)

Джерело: ООН.

Велика кількість біженців ускладнила проблему трудової міграції, а їх повернення в Україну може бути тривалим процесом.

Структура міграції в Україні зазнала помітних змін після 2014 р. До цього місцем призначення більшості українських мігрантів була росія, а з 2017 р. – Польща.

За даними Міжнародної організації праці (2012), у 2012 р., до окупації Криму, країнами призначення українських мігрантів були росія (43%), Польща (14%), Чехія (13%) та Італія (13%).

Кількість мігрантів до Польщі зростає з 200 000 до 900 000 у період між 2012 і 2017 рр. Згідно з результатами опитування, близько 2,9 млн українців працюють за кордоном протягом коротких періодів часу, більшість з них – низькокваліфіковані працівники, близько чотирьох мільйонів українців залучені до цієї мережі циркулярної міграції (Центр економічної стратегії, 2017).

У 2020 р. Євростат (2022) підтверджує, що 1,35 млн українців мали дозвіл на проживання в ЄС, 500 тис. – у Польщі, 223 тис. – в Італії, 166 тис. – у Чехії, 95 тис. – в Іспанії, а решта – переважно в Німеччині та країнах Центральної і Східної Європи.

Дослідження Центру економічної стратегії (2017) свідчать, що заробітна плата українців у ЄС значно нижча, ніж у громадян ЄС. Однак заробітна плата українців за кордоном вища, ніж у власній країні (особливо за межами столиці), але нижча, ніж у національних працівників за кордоном, особливо в Польщі.

За даними Freedom House (2023), Україна класифікується як «частково вільна». Покращення свободи «капіталу» та «персоналу» з чотирьох свобод внутрішнього ринку ЄС (товарів, послуг, капіталу та людей) є фундаментальним для прогресу української економіки та переговорів між Україною та ЄС (Disney & Szczepanek, 2022).

Висновки

1 березня 2022 р. Європейський парламент рекомендував Україні офіційно стати «кандидатом» на членство в ЄС, і, відповідно до Версальської декларації, ЄС вимагає присутності всіх країн-членів ЄС для початку процесу вступу (European Commission, 2023). Більшість країн-членів ЄС підтримують цю ідею або позитивно відреагували на неї (Buras et al, 2023).

Вступ України до ЄС надасть Україні економічні переваги не стільки з точки зору торгівлі, скільки насамперед завдяки припиненню виїзду мігрантів, що необхідно для підвищення заробітної плати.

Членство в ЄС також поставить перед українським урядом і парламентом управлінський виклик, пов'язаний з транспозицією європейського законодавства у внутрішнє законодавство та моніторингом реалізації політики ЄС, особливо щодо стимулів та інвестиційних контрактів.

Наслідки російського вторгнення та подальша заявка України на вступ до ЄС показали, що ЄС має переосмислити власну безпеку та вирішити внутрішні проблеми – від Брекзиту до порушення верховенства права Угорщиною та Польщею. Війна в Україні також є викликом для керівництва ЄС та всього світу, зокрема щодо питання кандидатури на членство країни, що перебуває у стані війни.

Індекс легкості ведення бізнесу (EDB) є чудовим орієнтиром для проведення економічних реформ з метою підвищення конкурентоспроможності України. Незважаючи на позитивні зміни в напрямку подолання корупції з 2013 р., Україна має надалі вжити заходи для вирішення цієї проблеми. Майбутнє України – це також забезпечення життєво важливої потреби у військовій підтримці з метою захисту населення і територіальної цілісності, а також відновлення України після війни. У квітні 2023 р. оцінка вартості відбудови України (житлові будинки та будівлі підприємств, школи, університети та інфраструктура агросектору) зросла до 134,6 млн євро (за відновлювальною вартістю) (Basel Institute on Governance, 2023). Процес відновлення відбуватиметься одночасно з військовою підтримкою населення та відновленням територіальної цілісності. Обидві дії перебуватимуть під пильною увагою як громадян, так і донорів.

Згідно з результатами дослідження, процес європейської інтеграції України є складним і багатогранним. Політична нестабільність, економічні проблеми та зовнішній тиск – це основні перешкоди на шляху до ЄС. Водночас українське суспільство демонструє стійку підтримку євроінтеграції, а влада докладает певних зусиль для проведення необхідних реформ. Для успішного вирішення цього питання Україна має прискорити темпи економічних реформ та посилити співпрацю з міжнародними партнерами. Майбутній успіх України залежить від політичної волі уряду (спрямованості на відновлення країни, ефективного подолання корупції; залучення іноземних інвестицій, стримування потоку міграції через створення привабливих умов для заможного життя в Україні; а також нарощування військової потужності для відновлення та збереження територіальної цілісності української держави).

Список використаної літератури

- Anghel, V., & Jones, E. (2022). Failing forward in Eastern Enlargement: problem solving through problem making. *Journal of European Public Policy*, 29(7), 1092–1111.
- Basel Institute on Governance (2023). Transparency International Ukraine. Enhancing Ukraine's anti-corruption measures to safeguard the recovery. <https://baselgovernance.org/sites/default/files/2023-06/230620-URC2023.pdf>
- Bélanger, Marie-Eve (2022). What prospect is there of Ukraine joining the EU? <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/03/16/what-prospect-is-there-of-ukraine-joining-the-eu/>
- Bloomberg (2023). Ukraine Rating Downgraded by S&P on Debt Restructuring Plan, by Sydney Maki. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-04-06/ukraine-rating-downgraded-by-s-p-on-debt-restructuring-plan#xj4y7vzkg>
- Buras, P., Dumoulin, M., Gressel, G. and Shapiro, J. (2022). European Council on Foreign Relations. Survive and thrive: A European plan to support Ukraine in the long war against Russia. <https://ecfr.eu/publication/survive-and-thrive-a-european-plan-to-support-ukraine-in-the-long-war-against-russia/>
- Centre for Economic Strategy (2017). Ukrainian Economic Migration. https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/migration_pres.pdf
- Corruption Perception Index (2022). Key indicators. Ukraine. <https://cpi.ti-ukraine.org/en/>
- Dabrowski, M. (2019). Ukraine's Path to Economic Integration with the EU. *European Policy Review*, 5(1), 25–38.

- Disney, R. & Szyszczak, E. (2022). Ukraine's accession to the European Union: what difference would it make? <https://www.economicsobservatory.com/ukraines-accession-to-the-european-union-what-difference-would-it-make>
- Doing Business (2020). <https://documents1.worldbank.org/curated/fr/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf>
- Epstein, R. A., & Jacoby, W. (2014). Eastern enlargement ten years on: Transcending the East–West divide?. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 52(1), 1–16.
- European Commission (2023). European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations (DG NEAR). Conditions for membership. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/conditions-membership_en
- European Council (2022). EU enlargement policy. Ukraine. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/ukraine/>.
- European Union (2023). Joining the EU. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/joining-eu_en#:~:text=A%20country%20wishing%20to%20join,to%20meet%20the%20Copenhagen%20criteria.
- Eurostat (2022). How many Ukrainians hold an EU residence permit? <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220407-2>
- Freedom House (2023). Countries and territories. <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>
- Frey, B. S., Eichenberger, R. (1995) FOCJ: Competitive governments for Europe. *International Review of Law and Economics*. Vol. 16, Issue 3, 315–327. DOI:10.1016/0144-8188(96)00019-1.
- Hooghe, L., Marks G. (2016) Community, Scale, and Regional Governance: A *Postfunctionalist Theory of Governance*, Volume II. Oxford University Press. 212 p.
- International Labour Organization (2012). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_247459.pdf
- Kononczuk, W. (2022). No Stable EU Without a New Eastern Enlargement. *Stockholm Centre for Eastern European Studies, Guest Commentary*, (15).
- Krysovaty, A., Lishchynskyy, I. (2023) Current and future challenges of European integration. European and global regional integration: a textbook / edited by A. Krysovaty and M. Lyzun. Ternopil: Yu.V. Osadtsa. 295 p.
- Kuzio, T. (2017). Ukraine-Crimea-Russia: Triangle of Conflict. *Journal of Post-Soviet Studies*, 3(2), 112–133.

- Leuffen, D., Rittberger B., Schimmelfennig F. (2012) *Differentiated Integration: Explaining Variation in the European Union*. 2012th edition. Houndsmill, Basingstoke, Hampshire : Palgrave MacMillan.
- Lishchynskyy, I. O., & Lyzun, M. V. (2018). Social Efficiency of European Economic and Monetary Union. *Scientific Bulletin of Polissia*, 13.
- Ritchie, J., Lewis, J., Nicholls, C.M. and Ormston, R., Eds. (2013) *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. Sage, Thousand Oaks, CA.
- Savelyev, Y., Lyzun, M., Kuryliak, V., & Lishchynskyy, I. (2021). Economic integration of the Visegrad Four and Ukraine in the context of historical narratives and global challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 44–44.
- Schimmelfennig, F., Winzen, T. (2020) *Ever Looser Union?: Differentiated European Integration*. Oxford University Press, 2020. 247 p.
- Schmitter, P., Marks, G. (1996) Imagining the Future of the Euro-Polity with the Help of New Concepts. *Governance in the European Union*. SAGE. ISBN 978-0-7619-5135-3.
- Stubb, A. C.-G. (1996). A Categorization of Differentiated Integration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Vol. 34, Issue 2, 283–295. DOI:10.1111/j.1468-5965.1996.tb00573.x.
- United Nations (2020). International Migrant Stock 2020. <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>
- Van Elsuwege, P. & Van der Loo, G. (2022). The EU-Ukraine Association Agreement as a Stepping-stone towards EU Membership? <https://eulawlive.com/op-ed-the-eu-ukraine-association-agreement-as-a-stepping-stone-towards-eu-membership-by-peter-van-elsuwege-and-guillaume-van-der-loo/>
- Wolczuk, K. (2016). Ukraine and Europe: A Difficult Neighbourhood. *European Politics and Society*, 17(1), 66–83.
- World Economic Forum (2023). Ukraine wants to join the EU. How does the process work? <https://www.weforum.org/agenda/2022/03/eu-european-union-membership-ukraine/>

Отримано: 10 липня 2024 р.

Рецензовано: 16 серпня 2024 р.

Рекомендовано до друку: 5 вересня 2024 р.